

Eğitim İçin Sosyal Ağlar

ATILLA ARKAN, SELİN YÜNTER

- Öğretmenler sosyal ağları hangi amaçlar için kullanmaktadır?
- Sosyal ağlar eğitim alanında niçin önemlidir?
- Sosyal ağlar eğitimin kalitesini artırmak için nasıl etkili kullanılabilir?

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojileri toplumsal yaşamı derinden etkilemektedir. Bilgi üretimi çok hızlanmıştır. Bugün bir yılda klasik dönemin yüzyıllık bilgisi üretilerek paylaşılabilir. Bu ise meslekler, aile, okul, mahalle, şehir ve ülke içindeki ilişki ağları ve iletişimin mahiyetini bir nesilde gözlemlenebilecek hızda değiştirmektedir. Ortaya çıkan imkanlar sebebiyle klasik ve sanayi toplumunda olduğu gibi “yaşın veya yaşamışlığın” bilgiye ulaşmada önemi azalmaktadır. Yaş ve yaşamışlığın tecrübe oluşumundaki önemi ise hala önemini korumaktadır. Bundan dolayı kurumlarda hiyerarşinin esneme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Özellikle bilgiye dayalı iş sektörlerinde sanal ortamlarda

“iletişim ağları” kurabilme ve bu ilişkileri yönetebilme öne çıkmaktadır.

Sanal iletişim dünyanın her bir noktasıyla etkileşimi mümkün ve doğal hale getirmiştir. Bu ise yerel ile küresel arasında bir yandan gerilim oluştururken diğer yandan açık etkileşim kanallarıyla kültürel melezlenmeleri, farklı, özgün kimliklerin ortaya çıkabilmesini ve evrensel olandan daha hızlı istifadeyi mümkün kılmıştır. Her düzeyde üretim ve sorun çözüme gruplar halinde çalışabilmeyi gerektirmektedir. Bunlar ise statik bilgiden ziyade entelektüel becerileri, esneklik, iletişim ile etkileşime açık olma, kültürel çeşitliliğin farkında olup buna saygı duyma ve ekip halinde çalışabilmeyi öne çıkarmaktadır.

ATILLA ARKAN

Marmara İlahiyat Fakültesi (1991) mezunudur. Doktorasını (1999) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Felsefesi alanında yaptı. Ayrıca Malezya İslam Üniversitesi İslam Medeniyeti ve Düşüncesi Enstitüsü'nde 1996-1999 yılları arasında ikinci doktora çalışması için bulundu. 1994'te Sakarya Üniversitesi'nde akademisyen olarak göreve başladı. 2013'te aynı üniversitede profesör oldu. 2012-2014 arasında misafir araştırmacı öğretim üyesi olarak Kanada McGill Üniversitesi İslam Çalışmaları Enstitüsü'nde bulundu. İslam düşüncesi ve çağdaş İslam düşüncesi alanlarında çalışmaktadır. İngilizce ve Arapça bilmektedir. SETA Eğitim ve Sosyal Politikalar Araştırmaları direktörüdür.

SELİN YÜNTER

2016'da ODTÜ Felsefe ve 2017'de ODTÜ Sosyoloji bölümlerinden çift anadal yaparak şeref derecesi ile mezun olmuştur. ODTÜ Sosyal Politikalar'da yüksek lisans dersleri almaktadır. SETA'da araştırma asistanı olan yazarın ilgi alanları arasında çocuk işçiliği, yoksulluk, toplumsal eşitsizlik ve sosyal politika bulunmaktadır.

Söz konusu teknolojik gelişmeler öğrenci düzeyinde dikkat aralığının azalması, ilgi çeşitliliği, görsel sanat ve malzemelerin etkisinin artması gibi çok farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bunlar imkan ve tehditleri aynı anda ortaya çıkararak eğitim camiasının her bir aktöründen –Millî Eğitim Bakanlığındaki (MEB) yöneticiler, öğretmenler, okul yöneticileri, il-ilçe millî eğitim müdürleri ve diğer tüm çalışanlar– sürekli gelişim talep etmektedir. Değişimin hızı, üretilen bilginin çokluğu, tüm toplum ve devlet yapılarındaki hızlı dönüşüm, her düzeydeki sorunun karmaşıklığı ve tüm bunların diğer toplumlarla küresel rekabet içerisinde gerçekleşmesi sürekli öğrenme ile gelişimi merkezi bir noktaya taşımaktadır. İnternet ve sanal sosyal ağlar bu sürecin bir başka boyutudur.

Teknoloji ve internetin bireyin yaşamıyla olan bağı günümüzde önemli bir yere sahiptir. Özellikle Z kuşağı olarak tanımlanan 2000 ve sonrasında doğanlar teknoloji, internet ve sosyal ağlar ile birlikte büyümüş, bunları yaşamlarının bir parçası haline getirmişlerdir. Sosyal ağlar hızlı, kolay ve küresel olmasının yanında kişilere içerik üretme ve katılım gibi olanaklar sağlamaktadır. Böylelikle öğrenene tüketici rolünün dışına çıkması için fırsat sunmaktadır. Buradan hareketle eğitim alanında önemli bir potansiyeli olduğunu göstermektedir. Sosyal ağlar toplumu “küresel bir köy”e dönüştürmüştür.¹ Bu mecrada eğitim interaktif, karşılıklı ortak çabalarla üretilebilen, etkileşime açık ve kişiye özel bir mahiyete dönüşebilmektedir.

Bilgi teknolojileri, internet ve sosyal ağların ortaya çıkardığı en önemli etkilerden bir tanesi öğrenim ortamlarının okul sınıflarından hayatın tüm alanına yayılmasıdır. İnternet ve cep telefonu veya bilgisayarın olduğu ev, kafe, meydan, sokak, tren, otobüs ve uçak gibi her ortam öğrenme ortamına dönüşmüştür.

1. Pınar Uça Güneş, “Toplumsal Değişim, Teknoloji ve Eğitim İlişkisinde Sosyal Ağların Yeri”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, (2016), s. 191-206.

SOSYAL AĞ

Sosyal ağ terimi kişinin etrafındaki insanlarla olan ilişkilerini tanımlamak için ilk kez Barnes tarafından 1954'te kullanılmıştır.² Günümüzde bu tanımın geçerliliğini teknoloji üzerinden koruduğu söylenebilir. Teknoloji insanlara kendi duygu, düşünce ve çalışmalarını diğer insanlarla paylaşacakları etkileşimli bir sanal ağ oluşturmuştur. İnsanlar bunları yaparken aynı zamanda hoş vakit geçirmektedir. Bu sanal yapının kullanıcı sayısı her geçen gün artmakta ve iletişim konusunda yeni anlayışlar ortaya çıkmaktadır.³ Facebook, Instagram, YouTube, Myspace, LinkedIn, Twitter ve Pinterest gibi sosyal ağlar kişilerin birbirleriyle bağlantı kurmalarına, haberleşmelerine, ilgi duydukları konuları araştırmalarına, video, müzik, haber gibi nesnelere paylaşmalarına olanak sağlamaktadır. Bunun yanında farklı kullanıcı profillerine bakabilme, tercihlerini listeleme, ortak gruplara katılma gibi farklı faaliyetlere de imkan vermektedir.

Türkiye ve Dünyada Sosyal Ağların Kullanımı

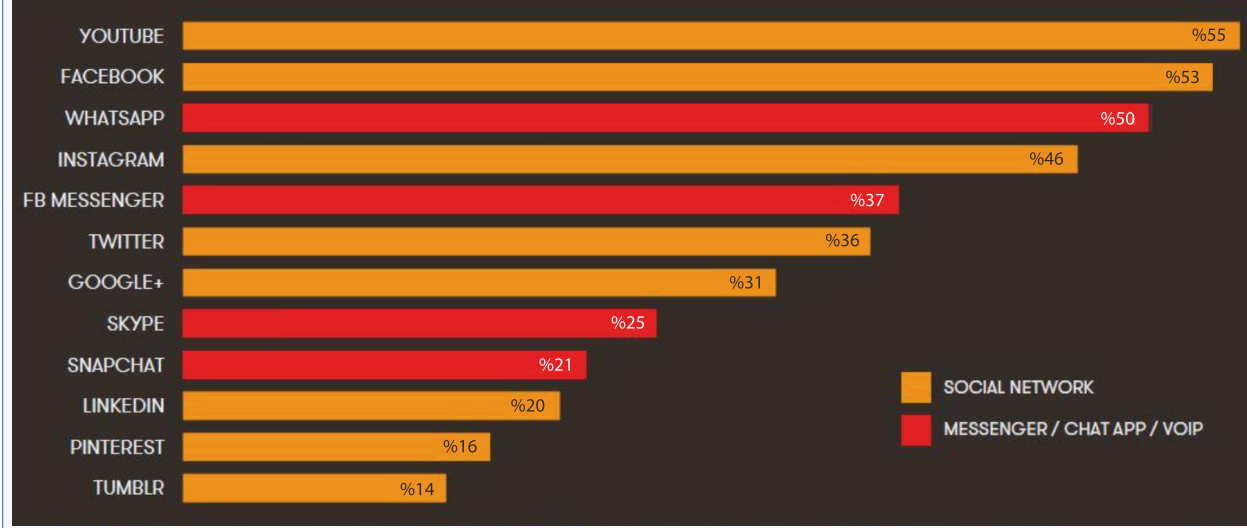
We Are Social ve Hootsuite isimli kuruluşlar “Digital in 2018” isimli raporda sosyal ağlara ilişkin –Türkiye’nin de bulunduğu– dünya istatistiklerini yayınlamıştır. Buna göre dünyadaki 4 milyar 21 milyon internet kullanıcısının 3 milyar 196 milyonu aktif sosyal medya kullanıcısıdır. Dünya nüfusunun yüzde 43’ü sosyal ağları kullanmaktadır. Türkiye’de ise bu oran yüzde 63 olarak belirtilmiştir.⁴ Buna göre Türkiye’de aktif sosyal medya kullanımı dünya ortalamasının üzerindedir. Türkiye’de aktif olarak kullanılan sosyal ağlara baktığımızda en çok YouTube’un tercih edildiği, onu

2. J. A. Barnes, “Class and Committee in a Norwegian Island Parish”, *Human Relations*, Sayı: 7, (1954), s. 39-58.

3. Christy M. K., Pui-Yee Chiu Cheung ve Matthew K.O. Lee, “Online Social Networks: Why Do Students Use Facebook?”, *Computers In Human Behavior*, Sayı: 27, (2011), s. 1337-1343.

4. “Digital in 2018”, We Are Social ve Hootsuite, wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018, (Erişim tarihi: 22 Kasım 2018).

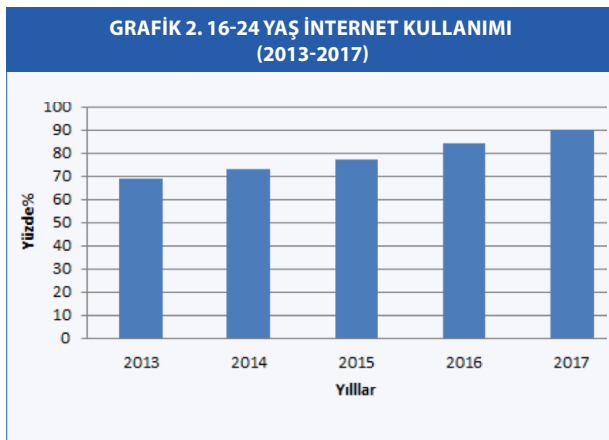
GRAFİK 1. TÜRKİYE'DE EN AKTİF KULLANILAN SOSYAL AĞLAR

Kaynak: "Digital in 2018"

Facebook ve Instagram'ın izlediği görülmektedir (Grafik 1). Bu kullanım oranı risklerine rağmen eğitim açısından sosyal ağların büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Grafik 2 incelendiğinde 16-24 yaş aralığındaki gençlerin internet kullanımlarının yıllara göre arttığı ve günlük yaşamlarının bir parçası haline geldiği görülmektedir.

Kaynak: TÜİK 2013b, 2014, 2015, 2016, 2017 verileri kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

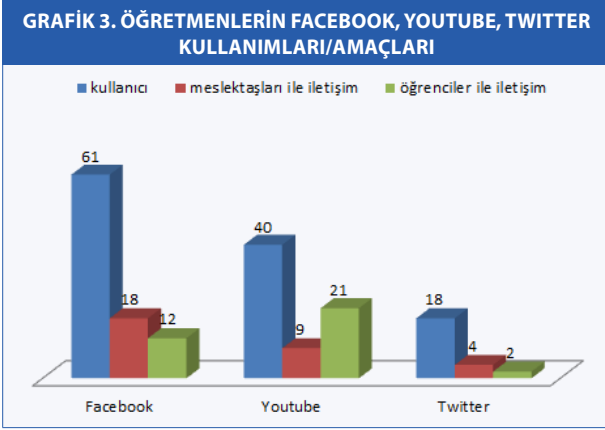
ÖĞRETMENLER VE SOSYAL AĞLAR

EdWeb ve MMS Education'ın 2012'de yaptığı bir çalışmaya göre öğretmen ve yöneticilerin ortalama yüzde 82'si öğrencileriyle sosyal ağlarda etkileşim halindedir. Bunun yanında öğretmenler zamanla sosyal ağları eğitim amacıyla kullanmaya başlamışlardır. Sosyal ağları hem kendi profesyonel hem de öğrencilerinin gelişimi için tercih ettikleri görülmüştür.⁵ ABD'de yapılan bir araştırma eğitimcilerin sosyal ağları aktif bir biçimde kullandığını ve özellikle Facebook üyeliklerinin fazla olduğunu göstermektedir.⁶ Yapılan başka bir araştırma da Facebook, YouTube ve Twitter kullanıcıları öğretmenlerin meslektaşlarıyla iletişim kurmak için en fazla Facebook, öğrencilerle iletişim kurmak için ise en çok YouTube kullandığına işaret etmektedir (Grafik 3).⁷

5. Monica Fuglei, "Social Media in Education: Benefits, Drawbacks and Things to Avoid", room214, education.cu-portland.edu/blog/leaders-link/educational-social-media-use, (Erişim tarihi: 23 Ekim 2018).

6. Fatma Özmen, Cemal Aküzüm ve Meltem Sünkür, "Sosyal Ağ Sitelerinin Eğitsel Ortamdaki İşlevselliği", *New World Sciences Academy*, Cilt: 7, Sayı: 2, (2012), s. 496-506.

7. Ümit Öncel, "Sosyal Medya ve Eğitim", *Webrazzi*, webrazzi.com/2011/04/18/sosyal-medya-egitim-infografik, (Erişim tarihi: 26 Ekim 2018).

Kaynak: TÜİK 2013b, 2014, 2015, 2016, 2017 verileri kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Öğretmenlerin Sosyal Ağ Kullanım Amaçları

Öğretmenler sosyal ağları hızlı haberleşme, iyi uygulamaları yaygınlaştırma, yeni yaklaşımları takip etme, velileri bilgilendirme, meslektaşlarıyla belirli konularda fikir alışverişinde bulunma, öğrenciler ile etkileşim kurma, öğrenci takibi, bilgi ve kaynağa kolay erişme, öğrencilere ödev verme ve takip etme gibi amaçlarla kullanmaktadır. Öğretmen ve okul yöneticileri sosyal ağların eğitim için işlevselleştirilmesinin öğrencilere verilen eğitimi, öğrenci motivasyonunu, hızlı ve detaylı geri bildirim, öğrenci-okul etkileşimini ve iletişimi artıracaklarını öngörmektedir. Bunun yanı sıra sosyal ağlar sayesinde eğitim süreci için ders ortamının zenginleşeceğini, sınıf içinde ve dışında ders materyallerine kolayca erişilebileceğini ve öğrencilerin düşünce dünyasının geliştirilebileceğini düşünmektedirler.⁸ Türkiye’de yapılan bir araştırma sosyal ağlardan öğretmenlerin keyif alma, doyum sağlama, mesleki ve kişisel gelişim gibi kazançlarının yanında başarılarını da artırdıklarını ortaya koymuştur.⁹ Öğretmenler için sosyal ağlar tecrübe paylaşımı-

8. Mehmet Mentşe, “Sosyal Medya Ortam ve Araçlarının Eğitimde Kullanımına İlişkin Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Görüşleri”, (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: 2013), s. 1-21.

9. Fırat Sarsar, Makbule Başbay ve Alper Başbay, “Öğrenme-Öğretme Sürecinde Sosyal Medya Kullanımı”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, (2015), s. 418-431.

nın fazla olduğu alternatif öğrenme ortamları olarak görülmektedir.

Öğretmenlerin Sosyal Ağ Paylaşımları

Türkiye’de 2 bin üzeri takipçisi bulunan öğretmenlerin sosyal ağ paylaşımı dört başlık altında toplanabilir. Bunlar Tablo 1’de verilmiştir.

TABLO 1. PAYLAŞIMLARINA GÖRE ÖĞRETMENLER	
Sınavlara yönelik paylaşım yapanlar	Genellikle YouTube üzerinden video paylaşımı ile ders anlatımı yapılmaktadır. Ders içerikleri genel müfredatın dışında olmamakla beraber konulara yönelik akılda kalıcı ipuçları ile anlatım gerçekleştirilmektedir. Bu grup öğretmenler için sınav formatı oldukça önemlidir ve buna yönelik çalışmalar göze çarpmaktadır.
Yabancı dil eğitimine yönelik paylaşım yapanlar	Çoğunlukla YouTube ve Facebook üzerinden paylaşım yapılmaktadır. Dil edinimi ve YDS, YÖKDİL gibi sınavlara yönelik içerik üretkenler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Dil edinimi amacıyla paylaşım yapanların içeriği dilin felsefesi ve uygulamasına yönelik iken diğer grup akılda kalıcı ve sınav stratejisine yönelik paylaşımlarda bulunmaktadır. Bunun için kelime listeleri, tablolar, örnek cümleler/paragraflar ve sorular paylaşılmaktadır.
Aile ve öğretmenler için içerik paylaşımı yapanlar	Instagram, Facebook, Pinterest ve YouTube aktif olarak kullanılmaktadır. Öğretmenler çoğunlukla erken çocukluk ve ilkököl dönemi için aktif içerik üretiminde bulunmaktadır. Eğitim içeriklerine baktığımızda karşımıza çocuk şarkıları, masal, etkinlik, proje önerileri ve bir konunun nasıl öğretileceğine yönelik stratejiler çıkmaktadır. Çoğunlukla kendi sınıflarındaki uygulamaları aktararak örnek oldukları söylenebilir.
Mizahi paylaşımda bulunanlar	Twitter’ı aktif kullanan bu grup öğretmen güncel olayların eğitim ve öğrenci yaşantısı ile ilişkisini kuran paylaşımlar yapmaktadır. Türkiye ve dünyadaki eğitim alanıyla ilgili popüler video, yazı ve haber gibi içerikler üretilmektedir.

SONUÇ

Teknoloji –özellikle bilgi teknolojileri ve internet–değişimin ivmesini önemli oranda artırmıştır. Bu durum sadece eğitimi değil hayatın her boyutunu etkilemektedir. Eğitim camiasının bilgi teknolojilerini, internet ve sosyal ağları kullanmasında da aynı sebep kendisini göstermektedir. Nitekim ulusal ve uluslararası çalışmalara bakıldığında öğretmen ve öğrencilerin hem internet hem de sosyal ağlarda geçirdikleri süre her geçen gün artmaktadır. Sosyal ağlar artık kişinin yaşamının bir parçasıdır. Eğitimin bireyi hayata hazırlamayı amaçladığı düşünüldüğünde sosyal ağları ve eğitimi birbirinden ayırmanın mümkün olmadığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle çağdaki gelişmelere uygun bir şekilde sosyal ağlar bazı risklerine rağmen birer öğrenme ortamı olarak kendini göstermektedir.

Öğretmenlerin sosyal ağları kullanarak öğrencileri yakaladıkları ve onların sosyal hayatları ile eğitimi bütünleştirdikleri söylenebilir. Bu sayede eğitim için fark yaratıldığı ve eğitimin okul dışında da devam etmesi için imkan oluşturulduğu görülmektedir. Bunun yanında öğrenci ve öğretmenlerin her an her yerde sosyal medyaya erişebilmeleri ve sosyal ağ arşivi sayesinde öğrencilerin tekrar yapabilmeleri sosyal ağların eğitim için kullanılmasının farklılığı ve gücüdür.¹⁰ Ayrıca öğrencilerin öğretmen ve akranlarıyla etkileşimleri düşünüldüğünde pasif öğrenmenin yerini aktifliğe bıraktığı söylenebilir.

Öneriler

Eğitim aktörleri sosyal ağları hem bireysel hem de kurumsal olarak interaktif öğrenme ve eğitim amaçlı kullanabilirler. Günümüzde bir ülkedeki eğitimin

kalitesini belirleyen önemli unsur ve göstergelerden bir tanesi sosyal ağlarda üretilen kaliteli eğitim içerikleridir. Bunun için önerilerde bulunacak olursak;

- Kurumsal veya bireysel olarak sosyal ağlarda hesapların açılması, ders anlatımlarının ve uygulama örneklerinin paylaşılması sağlanabilir. Böylelikle öğrenciler ders tekrarı yapabilir ve kendi öğretmenleri dışında ders anlatımları ve uygulamalarına erişebilir.
- Sosyal ağlarda öğretmenlerin ürettikleri içerikler eğitim için yeni materyallerin ortaya çıktığı anlamını taşımaktadır. Bu durumda öğretmenler için sosyal ağlar meslektaşlarıyla tecrübe paylaşımında buldukları bir ortam haline gelmekte ve bu da uygulamalar hakkında fikir edinmelerine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle içerik üretimi ve içeriğin niteliği sosyal ağlar için oldukça önemlidir.
- Sosyal ağlarda forumlar açılarak tartışma ortamları oluşturulabilir. Böylelikle konu üzerinde beyin fırtınası, fikir ve bilgi paylaşımı sağlanmasının yanında öğrencilerin dikkatleri çekilerek merakları uyandırılabilir.
- Öğretmenlerin tartışmalar yapılırken interaktif bir ortam oluşturması önem arz etmektedir. Öğretmenin, öğrencilerin sorularına karşı verdiği yanıt ve onların düşüncelerini ifade etmeleri için teşvik etmesi tüm öğrencilerin katılımını olumlu yönde etkileyecektir.
- Kurumsal ya da bireysel olarak konuların sade, açık ve özet şeklinde anlatımı için grafik, şekil gibi görseller kullanılabilir. Böylelikle konunun bütüncül görülmesi ve konular arası bağlantının kurulması sağlanabilir.
- Eğitim süreçlerinin sosyal medya ile desteklenmesi öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve eğitim süreçlerini geliştirmektedir.¹¹ Buradan hare-

10. Yasemin Gülbahar, Filiz Kalelioğlu ve Orçun Madran, "Sosyal Ağların Eğitim Amaçlı Kullanımı", Başkent Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü, www.academia.edu/672373/Sosyal_A%C4%9Flar%C4%B1n_E%C4%9Fitim_Ama%C3%A7%C4%B1_Kullan%C4%B1m%C4%B1, (Erişim tarihi: 8 Kasım 2018).

11. Sarsar, Başbay ve Başbay, "Öğrenme-Öğretme Sürecinde Sosyal Medya Kullanımı", s. 427.

ketle öğrencilerin sosyal ağları kullanarak eğitimlerine nasıl katkı sağlayacakları noktasında öğretmenlerin donanım kazanması ve öğrencileri teşvik edici olması eğitim süreçleri için olumludur.

- Sosyal ağların kullanımı konusunda öğrenci ve öğretmen mahremiyeti bir risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple medya okuryazarlığıyla ilgili öğretmen ve öğrencilerin gerekli bilinci kazanması için hem teorik hem de uygulamalı eğitim ihtiyacı vardır. Ayrıca Yeni Zelanda'da olduğu gibi öğretmenler için sosyal ağlar konusunda kılavuz hazırlanabilir.
- Sosyal ağların eğitimde kullanımına yönelik yürütülen çalışmaların genellikle ödev, proje ve öğrenci/öğretmen erişimi için olduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal ağların eğitime yönelik işlevselliğine dair yapılan çalışmalar az sayıda-

dır.¹² Gelecek araştırmalar için sosyal ağ kullanımının öğretmen ve öğrenciye sağladığı faydalar, eğitim süreçlerine katkısı ve eğitim içeriklerinin niteliği konusunda saha çalışmaları yapılarak mevcut durumun ortaya konulmasıyla birlikte somut önerilerde bulunulabilir.

Sonuç olarak öğretim programlarının tasarlanması aşamasından başlayarak sosyal ağların eğitim sürecine nasıl dahil edilebileceği, öğretim işini yürütenler tarafından bundan nasıl yararlanılabileceği üzerinde daha fazla çalışma ve uygulama örneklerine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Sosyal ağlar temel becerilerin güçlü bir şekilde kazandırılması kaydıyla bugünün öğrencileri için temel araçlardan biri olması sebebiyle doğru kullanıldığında önemli, güçlü ve ekonomik bir eğitim kaynağıdır.

12. F. Özmen, C. Aküzüm, M. Sünkür ve N. Baysal, "Sosyal Ağ Sitelerinin Eğitsel Ortamlardaki İşlevselliği", *Education Sciences*, Cilt: 7, Sayı: 2, (2012), s. 496-506.